

Kring voor Heemkunde Berchem vzw

Geprivilegieerde vereniging van het district Berchem 2006-2010

Tweemaandelijks tijdschrift Heemtenberg:

Herst 2010 | jaargang 18 - nummer 104

(okt - nov - dec 2010)

België-Belgique

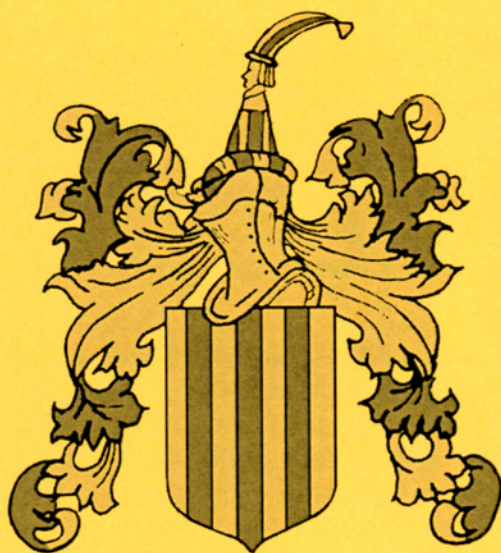
P.B.

Berchem 1

8/4384

Heemtenberg

© 03/2010 - lay-out van de cover door Paul Gysen

Verantwoordelijke uitgever: Walter Gysen

Auwersstraat 34 - 2600 Berchem

Afgiftekantoor: Berchem 1 - P. 206435

HEEMTENBERG

Driemaandelijks tijdschrift van de
KRING VOOR HEEMKUNDE BERCHEM VZW

Raad van bestuur:

Erevoorzitter	René Goossens
Voorzitter	Walter Gysen
Ondervoorzitter	Kris Reymer
Penningmeester	Frans Bertels
Secretaris	Jos Van der Heyden

Raadsleden: Hugo Belmans, Paul Gysen, René Lamagie,
Nicole Peeters, Chris Van der Snickt

Redactie Heemtenberg: Walter Backx, Rita Jacobs, Chris Van
der Snickt

Tijdelijke redactie-assistent: Kris Reymer

Mail-adres:

walter.backx@belgacom.net

Secretariaat: Jos Van der Heyden,

e-mail: jos.vdheyden@scarlet.be

De Villegasstraat 25 – 2600 Berchem tel. 03 239 41 78

Internet: www.heemkundeberchem.be

Lidgelden of Steun aan onze Krings
Familiaal lidmaatschap: 10 Euro per jaar
Steunend lid: 15 Euro—Erelid: 30 Euro

Bankrekening: 068-0712200-53
ten name van Krings voor Heemkunde Berchem

ZOLDERMUSEUM "SCHALIENHOEVE"

Open elk tweede en vierde zondag van de maand

Van 14.00 tot 17.00 uur

Bezoek groepen mogelijk—aanvraag via tel. 03 230 82 90

Noot van de redactie:

Elke auteur blijft verantwoordelijk voor zijn eigen tekst

Oktober-november-december 2010

jaargang 18 nr. 104

INLEIDING

Wij beginnen met een uitgebreid 'Kring-Leven' en het 'Museumnieuws' met een fotogalerij van onze laatste Thematentoonstelling.

Van Jos De Cort kregen wij maanden geleden een foto van een houtenhuis in de Coremansstraat, met een beetje uitleg.

Hugo Lambrechts bezorgde ons een tekst over de betaalde vakantie met de nodige illustraties. Voor velen goed herkenbaar.

Wist u dat een chocoladefabriek en het Stanislascollege iets met mekaar gemeen hadden? Wij kregen hierover een leerzame bijdrage van ons lid de heer Thierry Van Hissenhoven.

'Vroeger en Nu' deze fotoreis van Chris Van der Snickt is altijd interessant om herinneringen op te roepen.

En het 'Brouwershuis in de Twiststraat' (heet nu Walemstraat) waar veel koloniale klanten waren. Gaston van Bulck bespreekt het voor ons en geeft daarbij een reeks zichtkaarten die door deze koloniale werden verzonden naar de achterblijvers. Van het artikel, dat wat lang uitloopt, krijgt u nu het eerste deel.

Wie heeft in de vroegere cafés de houten kastjes van 'De Spaarkas' niet zien hangen? Een stukje folklore beschreven door John Truys. Spijtig genoeg hebben wij geen foto van het besproken café kunnen vinden.

De succesvolle jaren van seizoen 1952/1953 van 'Berchem Sport' vinden wij altijd de moeite om aan terug te denken, dank zij de reeks artikels van Jos Vandermaelen. Veel namen van Berchemse voetballers uit die tijd komen ons bekend voor.

Dank zij al deze losse medewerkers, die 'pro deo' ons regelmatig teksten bezorgen, kunnen wij een gevarieerd nummer van Heemtenberg blijven maken. Wij zijn hen zeer dankbaar daarvoor. Veel leesgenot!

Kris Reymer

HEEM – KRING – LEVEN

Wanneer u dit leest zijn we weeral in de herfst. Na een hopelijk, voor u een goed verlopen zomervakantie, kunnen we terug aan het werk. Het cultureel jaar loopt niet gelijk met het kalenderjaar maar gaat in feite van start in september van het lopende jaar en eindigt eind augustus van het volgende jaar.

We zijn dus traditioneel van start gegaan met onze deelname aan de Berchemse cultuurmarkt "Berchem Bruist" op zaterdag 11 september 2010. Ondanks de wegenwerken en het ontbreken van de jaarlijkse braderij was er toch heel wat volk op de been, zeker meer belangstelling dan vorige jaren. Onze stand trok heel wat volk. Er waren heel wat jongeren (twintigers en dertigers) die belangstelling toonden voor oude foto's van hun straat.

Verder ging hun belangstelling echter niet.

We moeten toch nog even terug grijpen naar de maanden juni, juli en augustus. De gouw Antwerpen van Heemkunde Vlaanderen wou na de instelling van een "Erfgoeddag" ook een "Heemkundedag" inrichten met als noemer "vervoer" door de eeuwen heen. Onder deze lading kan men vervoer te land, te water, in de lucht, per spoor en zelfs te voet onderbrengen.

Het lag in de bedoeling van de gouw om drie zondagen na mekaar de heemmusea open te stellen zodat het publiek meerdere musea kon bezoeken op die dagen. Vermits ons lid Chris Van der Snickt een freak is van auto's en zeker van oldtimers was hij de aangewezen persoon om deze tentoonstelling in te richten. Vermits het de moeite waard was om kennis te maken met merken als "Minerva" en "Sava", beiden van Berchemse bodem, werd deze tentoonstelling verlengd tijdens de maanden juli en augustus.

We zoeken ondertussen in de nabije toekomst nog een uitstap in te richten naar een museum dat niet zo ver uit de buurt ligt.

Ondertussen werkt onze archivaris en zijn medewerkers volop aan het klasement van ons archief. Elke dinsdagvoormiddag wordt er druk gewerkt. We zijn ondertussen zover geraakt dat we de zaken moeten digitaliseren. Bij nader onderzoek hebben we nog geen perfect systeem kunnen vinden. Bij sommige systemen komt het er op neer dat we vanuit de computer bepaalde documenten kunnen terugvinden. Andere systemen kunnen verbindingen leggen met andere opgeslagen zaken, zoals bv.

familiebanden, huwelijken enz. Maar deze systemen kosten niet zoveel in aankoop maar de lescursussen hiervoor slaan dan weer door.

In ons huidig bestuur zitten dan weer geen echte computerfreaks en is digitaal klasseren en alles wat er bij hoort, een ver van hun bedshow. Daarom zoeken we naar jongeren en zelfs jong gepensioneerden die ons daarbij zouden kunnen helpen.

Ook verjonging van ons bestuur zou moeten gebeuren. Willen we ons Berchems erfgoed goed laten beheren en bewaren dan wordt het hoog tijd om aan de alarmbel te trekken.

Laat ons hopen dat deze oproep gehoor mag vinden en dat we jongeren en jong gepensioneerden mogen verwelkomen.

Walter Gysen. Voorzitter.

Hernieuwing lidmaatschap

Enkele maanden geleden hebt u door spijtige omstandigheden ons tijdschrift "Heemtenberg" enkele maanden moeten missen. Wij hebben toen ook de periodiciteit moeten aanpassen en zijn overgeschakeld van tweemaandelijks naar driemaandelijks. Onze trouwe leden hebben wel begrip opgebracht voor deze aanpassing en willen ook verder lid blijven. Daarom werd de vervaldatum van uw lidmaatschap verlengd van 30 juni naar 31 december 2010. Voor u dus een bonus van 6 maanden.

In december van dit jaar zult u dus van onze schatbewaarder een verzoek ontvangen om uw lidmaatschap te hernieuwen. Wij danken U reeds op voorhand voor uw steun. Niettegenstaande onze kosten, door de huur van een archief en vergader ruimte in het oude St. Stanislas-gebouw, ernstig opgelopen zijn, blijft ons lidgeld ongewijzigd.

Onze dank gaat ook speciaal naar onze ere- en steunende leden.

Uw lidmaatschap is onze steun

Museumnieuws

Wij nodigen al onze leden uit om een bezoek te brengen aan ons Zoldermuseum. Velen van onze leden zijn reeds jaren niet meer in het museum geweest en intussen is er heel wat veranderd en bijgekomen. Onze bestuursleden en de verantwoordelijken voor het museum leveren grote inspanningen en zorgen ervoor dat er twee openingsdagen per maand mogelijk gemaakt werden. Een bezoek loont nog steeds de moeite waard.

Voor de thematentoonstelling over het '**VERVOER**', met vooral de vroegere Berchemse auto-industrie "Minerva" en Sava", heeft Chris Van der Snickt zijn best gedaan en in zijn archief heel wat interessante foto's van auto's en vrachtwagens gevonden die de moeite loonden om tentoon te stellen. Wij hebben spijtig genoeg weinig interesse van onze leden gezien. Hier in dit nummer brengen wij enkele foto's van Paul Gysen die een beeld geven van wat u gemist hebt.

Voor de herfst- en wintermaanden stellen wij weer onze eigen heem-kundige verzameling ten toon, met meer dan 100 oude foto's uit ons archief. Noteer dus nu in uw agenda de openingsdagen voor de volgende maanden.

Zoldermuseum Schaliënhoeve

Rooiplein 6 Berchem
(Ingang Park-West)

EIGEN VERZAMELING

Zondag 10 en 24 oktober
Zondag 14 en 28 november
Zondag 12 en 26 december
Telkens van 14 tot 17 uur
Toegang gratis.

Thematentoonstelling "Vervoer"

Chris Van der Snickt (66), hier naast onze voorzitter Walter Gysen, werd op Expo '58 in Brussel gebeten door het automicrobe: het verzamelen van allerlei AUTOMOBILIA. Thans is dit een verzameling van méér dan 19.000 folders en brochures,

28.000 foto's, 4.000 tijdschriften, 800 miniatuurauto's, enz. uit 56 landen. Met de tentoonstelling "Antwerpen 1860-1960" in de Stadsfeestzaal begon ook zijn interesse voor o.a. een verzameling foto's van "Vroeger en Nu" in en rond Antwerpen, die meer bekend is bij onze leden. (Ook al meer dan 6.000 foto's, prentkaarten, 180 boeken, plans, brochures, enz.)

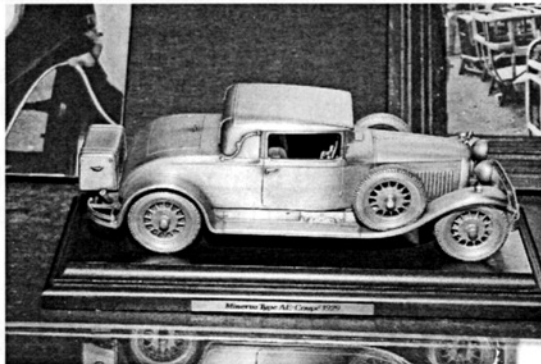

Folders en enkele succesvolle, na-oorlogse auto's.

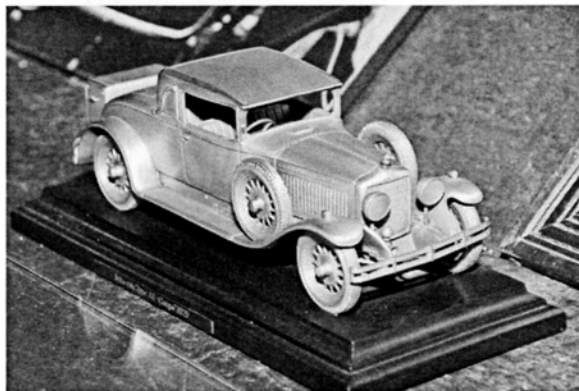

Marmeren asbak met de derde uitvoering van het Minervahoofd door P. DE SOETE: een verkleinde uitvoering van de allergrootste Minerva radiatorop (van de 40 PK die verscheen op het einde van 1929)

Een tinnen model (FRANKLIN MINT) van een MINERVA 20 PK Coupé, type AE 1929. Deze mooie auto staat te pronk in het Museum AUTOWORLD te Brussel

Foto's:
Paul Gysen

Toonkast met verschillende auto-emblemen o.a. van een BERCHEMSE SAVA, een BOVY (Brussel), en enkele MINERVA's, FN (Herstal), enz.

22ste KERSTSTALLENTENTOONSTELLING

In en rond de St. Willibrorduskerk

Van 19 december 2010 tot 2 januari 2011

Internationale Kerststallententoonstelling met Kersttaferelen uit Noord- Zuid-en Oost-Europa, Midden- en Zuid-Amerika, ook Midden Afrika en niet te vergeten onze eigen Kerststallen uit zowel Vlaanderen als Wallonië. Wij kunnen deze tentoonstelling warm aanbevelen.

Je moet er dus niet ver voor reizen, hier in Berchem te zien in de St. Willibrorduskerk. En daar zij wij fier op. Toegang van 13 tot 17 uur en is daarbij gratis.

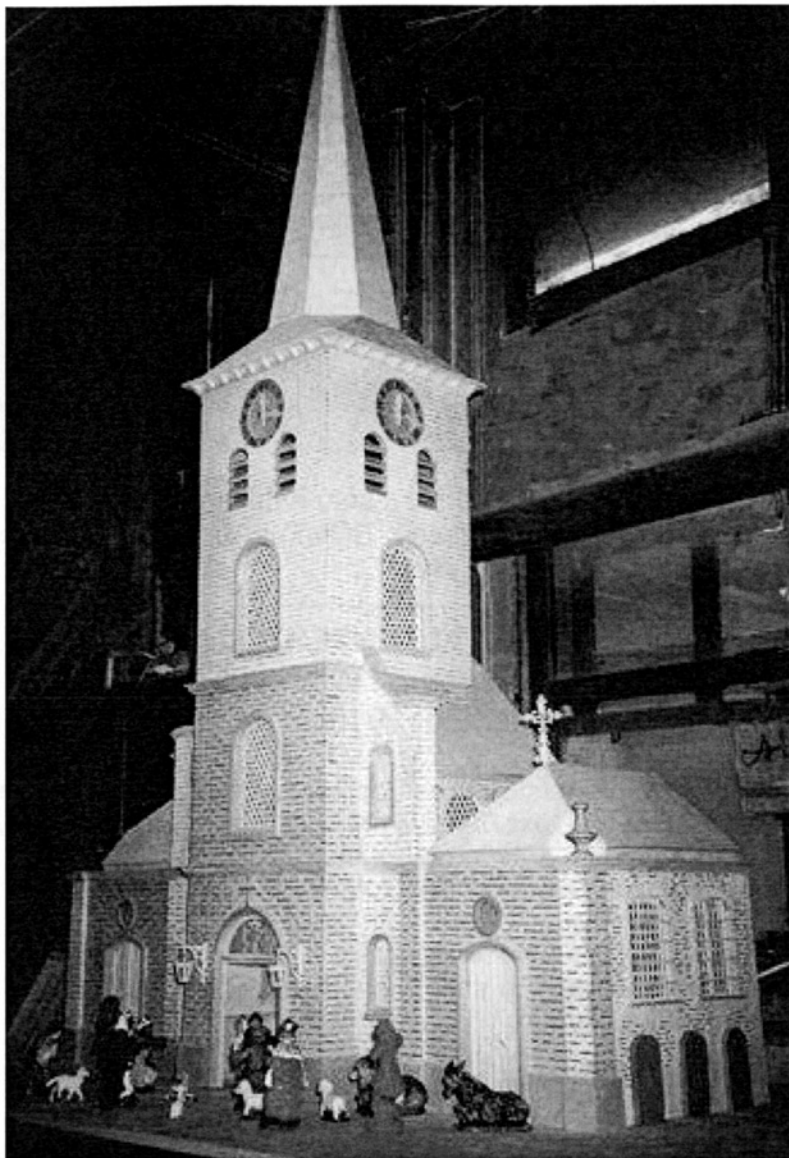
KERSTCONCERT met Jens Pfenning

Jens Pfenning is pianist, inwoner van Berchem en behaalde in de academie van Mortsel, de grootste onderscheiding voor piano, met het maximum van de punten. Het concert op zondag 19 december, brengt ons in de gepaste kerstsfeer. Aanvang 15 uur en aansluitend receptie.

Kaarten te bestellen bij Guido Troubleyn T.O479-960664.

Schermpost: guido.troubleyn1@telenet.be.

Deze kerststal met de St. Willibrorduskerk als miniatuur-copie volledig in triplex uitgewerkt en alle details uitgezaagd, is een meesterwerk van huisvlijt, uren werk s hier aan besteed, 'n echt kunststuk gemaakt door ons bestuurslid Walter Backx

Proficiat !

Wij ontvingen bovenstaand foto van Joseph De Cort met een briefje bij dat wel al enkele tijd geleden bij ons is toegekomen. Hij heeft deze foto zelf genomen in de zomer van 1953 (het huis was gelegen in de vroegere wijk "De Leeuwerik" allen houten huisjes. Zie ook in het boek "Het Berchem van Weleer" K.Nicolaï blz 61.) Het zijn een paar houten huisjes van de Coremansstraat met een tuintje er rond en een rijweg die nog ten dele bestond uit 'kinderkopjes'.

Het tracé van de toenmalige Coremansstraat was niet identiek met de huidige gelijknamige straat, maar wel iets ten zuiden. Voor zover ik me herinner begon de afbraak van de houten huisjes simultaan met de graafwerken voor de 'Ring'.

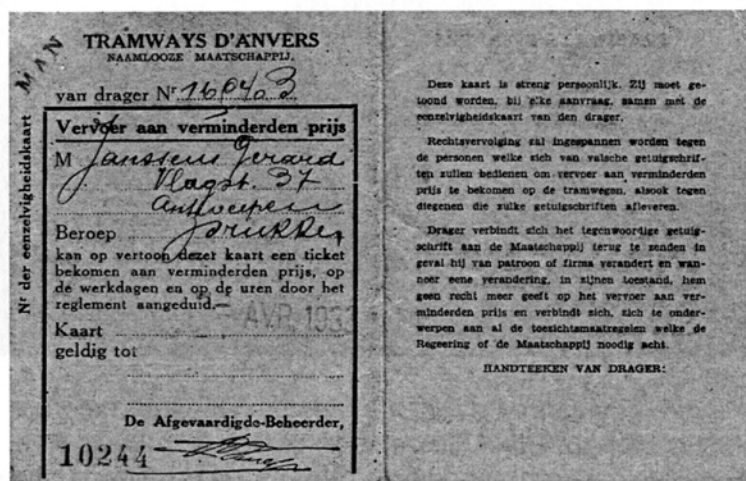
De foto komt oorspronkelijk van een dia en is geen collectiestuk, maar ik vermoed dat er maar weinig fotomateriaal bestaat van deze kleine wijk. (In ons archief zitten wel heel wat foto's van de wijk 'de leeuerik'. In Berchem spraken ze van de 'lieawaark')

GERARD JANSSENS EN DE BETAALDE VAKANTIE

Hugo Lambrechts-Augustijns

Oude persoonlijke documentjes zijn interessant om te bestuderen. Hier willen we twee verminderingsskaarten bekijken van een zekere Gerard Vincent Janssens, die toen in Antwerpen woonde maar als drukker werkte bij de gekende drukkerij van Jacques Lamoen op de Grote Steenweg te Berchem.

Figuur 1 – verminderingsskaart op de tram

collectie HLA

In april 1933 (zie stempel op de verminderingsskaart, figuur 1) werd de trammaatschappij nog 'Tramways d'Anvers' genoemd. In het boek van Eric Keutgens over de geschiedenis van de Antwerpse tram kunnen we de opeenvolgende benamingen van de trammaatschappij terug vinden. De "Antwerp Tramways Company Limited" werd op 11 juli 1874 gesticht te Londen volgens de geldende Engelse wetgeving, en dit verklaart de Engelse invloed in de naamgeving. De maatschappelijke zetel was trouwens in Engeland gelegen. In 1877 werd de "Antwerp Tramways Company" geliquideerd¹. In 1879 is er sprake van de "Tramways Nationaux"².

¹ Eric Keutgens, *De Antwerpse Tram. Van paardentram tot premetro 1873-1979*, p. 43.

² Eric Keutgens, o.c., p. 89.

In 1892 start een openbaar onderzoek betreffende de exploitatie voor een nieuwe vergunning van de "S.A. des Tramways Anversois"³, terwijl in 1899 sprake is van de "Compagnie des Tramways d'Anvers", afgekort tot "T.A."⁴. De Franse benaming bleef nog in voege gedurende de dertigerjaren van vorige eeuw. Nog meer boeiende gegevens over de Antwerpse tram vindt U in het boek van Eric Keutgens en het lezen van dit boek is een aanrader.

De tweede kaart van Gerard Janssens, gedateerd in 1938, gaf recht op vermindering op de gewone tarieven van de Belgische spoorwegen. Andere voordelen, verbonden aan het nemen van vakantiedagen, konden aan bod komen.

Figuur 2 – voorzijde verminderingsskaart

collectie HLA

³ Eric Keutgens, o.c., p. 50.

⁴ Eric Keutgens, o.c., p. 89.

Naam en voornaam van den houder : *Janssens Gerard*
 Nom et prénom du bénéficiaire : *Janssens Gerard*
 Burgerlijke staat : *getrouwd*
 Etat-Civil : *Marié*
 Beroep : *Drukker*
 Profession : *Drukker*
 Tegenwoordige woonplaats : *Wageningen*
 Domicile actuel : *Wageningen*
 Andere leden van de familie die recht hebben op
 Autres personnes de la famille admises au bénéfice
 vermindering :
 des réductions :
 a) Echigenoote (naam en voornamen) :
 a) Conjoint (nom et prénom) :
 b) Minderjarige kinderen (voornamen) :
 b) Enfants mineurs (prénoms) :
 1° ..... 2° .....
 3° ..... 4° .....
 5° ..... 6° .....
 Gezamenlijk aantal genothebbers (honder in-
 grepen
 Nombre total de bénéficiaires (titulaire compris)
 (in letterschrift) *3*
 (à indiquer en toutes lettres)
 Handtekening van den houder :
 Signature du titulaire : *G. Janssens*
 In te vullen indien de houder een werknemer is
 A remplir si le titulaire est ouvrier :
 Ondergeteekende, Gemeentesecretaris, bevestigt de
 Le Secrétaire Communal soussigné, certifie la vé-
 richtheid van bovenstaande verklaring
 la déclaration ci-dessus.
 Handtekening :
 Signature :
 Stempel
 (ook op de
 strook af te
 drukken)
 Cachet
 (à reproduire
 sur la souche)

Nº 330691

Ik ondergeteekende (1) *Lamoen Jac.*
 Je soussigné (1) *M. Drukker.*
 werkgever te (2) *Bezaen Auh.*
 employeur (2) *163. Broeke steenweg*
 bevestigt dat houder dezes,
 certifie que le porteur
 (beroep : *Drukker*)
 (profession : *Drukker*)
 voor 1938 het jaarlijksch betaald verlof
 geniet
 bénéficie du congé annuel payé pour 1938
 van (3) *15* Handtekening of stempel,
 du *15/138* Signature ou cachet.
 tot (3) *15/138*
 au *15/138*

(1) Naam of firma, (1) Nom ou firme.
 (2) Volledig adres, (2) Adresse complète.
 (3) De maand in letterschrift.
 (3) Le mois doit être indiqué en toutes lettres.
 In te vullen indien de houder een kantoorbediende is :
 A remplir si le titulaire est employé :
 Ondergeteekende, Controleur der Belastingen, bevestigt
 Le Contrôleur des Contributions soussigné, certifie
 juist dat houder dezes niet aan de aanvullende belasting
 que le titulaire de la présente carte n'est pas soumis
 ting op het inkomen onderworpen is.
 à l'impôt complémentaire sur les revenus.
 Handtekening,
 Signature :

Figuur 3 – achterzijde verminderingsskaart

De geschiedenis van de 'betaalde vakantie', of 'congé payé' is een ander boeiend verhaal.

Vakantie en vrije tijd was voor werknemers tot in de jaren dertig zo goed als onbekend. De meeste arbeiders en bedienden werkten zes dagen in de week, gedurende het ganse jaar. Een deel van de zondagsrust werd gespendeerd aan het bijwonen van de Heilige Mis en het lof.

Er was weinig ruimte om de toeristische horizon te verkennen. De schoolreis van mijn grootmoeder vóór de Eerste Wereldoorlog was een uitstap naar de 'grot van Edegem' en zij kreeg van haar moeder een 'half souke' om een limonaadje te kopen. Zij vertelde dat zij pas in de dertiger jaren voor het eerst de zee aan de Belgische kust heeft gezien. (Zij was geboren in 1900).

Dit komt overeen met de chronologie van de jaarlijkse betaalde vakantie, bij wet ingevoerd op 8 juli 1936. Na de hevige stakingsgolf van juni 1936 en de Eerste Nationale Arbeidsconferentie die eerste minister Paul van Zeeland had samengeroepen moesten de werkgevers belangrijke toegevingen doen. De werkgevers moesten alle werknemers (arbeiders en bedienden) die een volledig jaar bij hen

in dienst waren, ten minste zes betaalde vakantiedagen toestaan. Kleine ondernemingen met minder dan tien werknemers kregen die verplichting pas in 1938.

Als in de drukkerij van Jacques Lamoen minder dan tien werknemers tewerk gesteld waren, dan heeft Gerard Janssens met zijn verminderingsskaart van 1938 waarschijnlijk genoten van zijn eerste vakantiedagen. Hij kreeg vakantie van zaterdag 4 tot vrijdag 10 juni 1938. Als de zaterdag een werkdag was, dan kreeg hij inderdaad zes vakantiedagen, maar dan moest hij op zaterdag 11 juni terug aan de slag.

Het cultuurtoerisme is eigen land kende een start in 1922 met de oprichting van VTB. In 1924 ontstond de twee-eenheid VTB-VAB. Binnen de christelijke arbeidersbeweging werd in december 1936 'Vakantiegenoegens' opgericht⁵. Regionale commissies organiseerden reizen en uitstappen. Tijdens en onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog kende het toerisme vanzelfsprekend een terugval, maar in de jaren '50 kwam het sociaal toerisme tot grote bloei. Het nemen van groepsfoto's was toen heel belangrijk, om de herinneringen aan de groepsuitstappen goed te bewaren. Konden al die foto's en documenten hun verhaal nog maar vertellen.

Figuur 4 – uit het vakantiealbum van mijn grootouders
 Mijn grootvader (met de pijp) knielt als eerste links op de tweede rij

⁵ In 2008 werd de naam Vakantiegenoegens gewijzigd in Pasar.

DE CHOCOLADEFABRIEK BELGIËLEI 35

Door Thierry Van Hissenhoven

Het verband tussen het Sint-Stanislas College Van Hombreeckplein en de Chocoladefabriek Belgiëlei 35: de **Familie VAN HOOF**

In de inkomhal van het St. Stanislascollege hangt de gedenksteen van de plechtige opening van het college in 1903. De voornaamste stichter was Henricus Van Hoof.

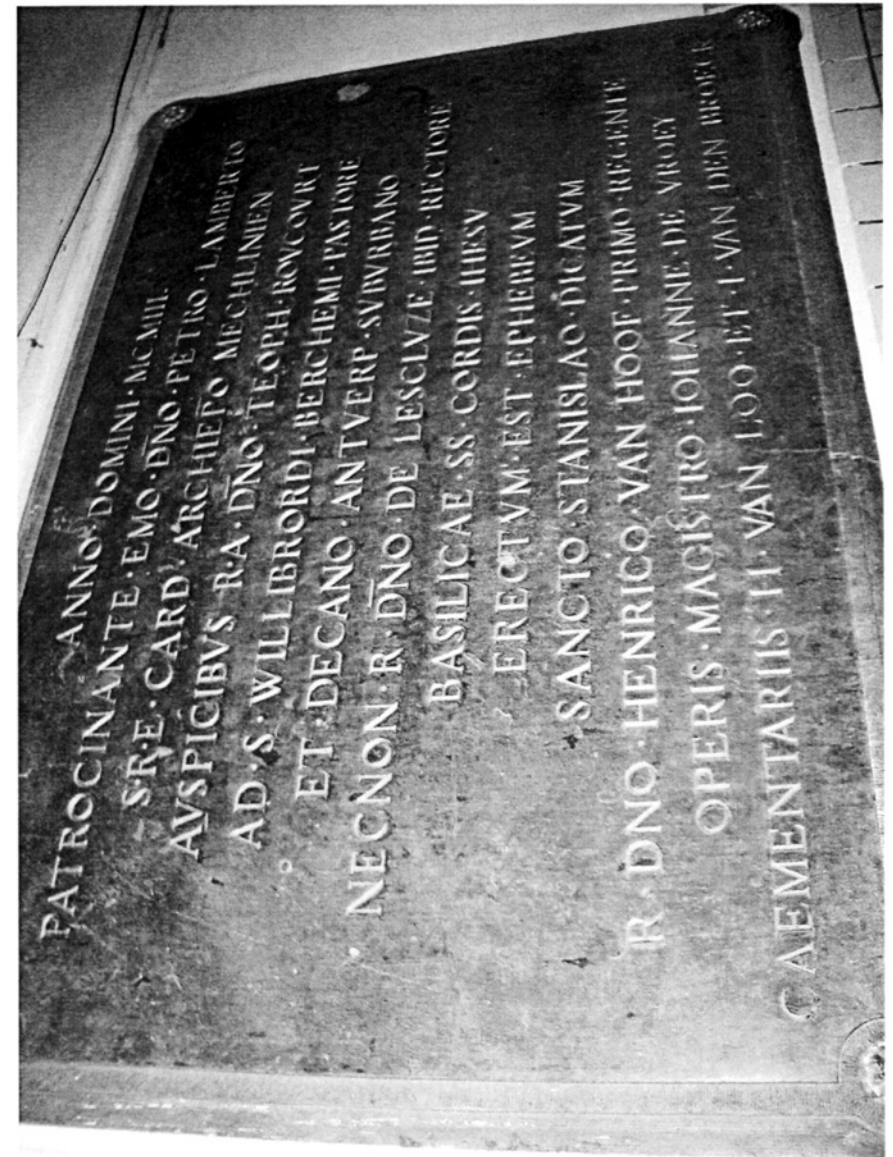
Hij kwam uit een gezin van 7 kinderen.

Zijn Vader Pierre Alexander had een suikerraffinaderij aan nr 35-37 van de Belgiëlei opgestart in 1880 toen nog Leopoldlei. Door de opkomst van de bietensuiker in 1887 kwamen de 18 Antwerpse rietsuikerraffinaderijen (nl. suikerriet van de Canarische eilanden) in zware moeilijkheden. Daarom besloot de familie Van Hoof over te schakelen op de productie van chocolade. Het merk Vanova kwam boven de doopvont. Later werd de thans nog steeds ! actieve fabriek aan de Belgiëlei overgenomen door de Zwitserse firma Peter-Cahier-Kohler dat zelf een paar jaar later door Nestlé opgekocht werd.

Pas in 1990 ging de fabriek over in franse handen nl. OCG Cacao en in 2008 kwam het in handen van de huidige eigenaar de Amerikaanse Cargill groep.

Wie vandaag door de Lamorinièrestraat fietst ter hoogte van de spoorweg zal nog steeds de lekkere geur van chocolade ruiken weliswaar thans enkel voor de groothandel.

Wie heeft er nog mooie albums, prentjes & verpakkingen van de chocolade Vanova op zolder?

Het verdwenen Berchem

de Merodelei:

Foto boven: in 1876 werd de oude JUSTICIESTRAAT (ca 1900) (sic) omgedoopt in DE MERODELEI. In 1875 werd de Basiliek van het Heilig Hart opgericht.

Foto onder: 2006

Vredestraat

Foto boven: ca 1910 aan het kruispunt met de POORTSTRAAT
Foto onder: 2007. De heraangelegde VREDESTRAAT aan het kruispunt met de WILLEM VAN LAARSTRAAT. Op de gevel van het hoge huis links staat nog een stenen straatnaambord "VREDESTRAAT – RUE DE LA PAIX" (overschilderd met de grijze gevelverf wanneer de garages gerenoveerd werden tot woonruimte.

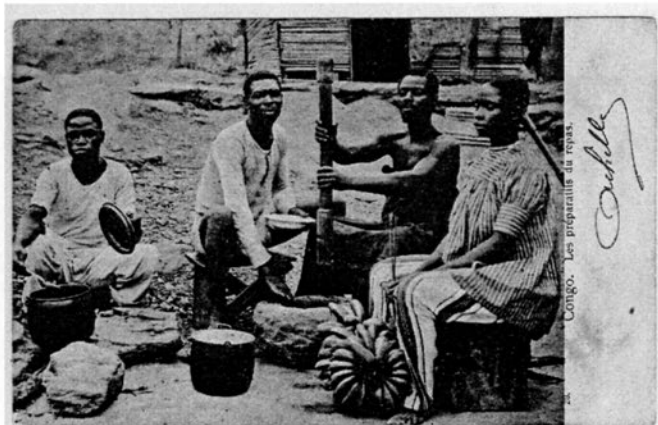

Het Brouwershuis in de Twiststraat was een trefpunt van Berchemse koloniale

Gaston Van Bulck

In een vorig Heemtenbergnummer⁶ schreven we een bijdrage over de familie Nuyts en de volksherberg Brouwershuis die zij uitbaatte. Aan de hand van een reeks prentkaarten die in het begin van de vorige eeuw naar de familie werd gestuurd, kregen we een idee van de klanten. Die correspondentie bleef bewaard omdat zij via Jozef Janssens terecht kwam in de verzameling postkaarten en postzegels van Joanna Maria Janssens, zuster van Jozef en gehuwd met Jozef Van Bulck. De familie Nuyts ontving ook brieven. Maar helaas, die bleven niet bewaard. Zij werden na lezing weggegooid. De zegels op de briefomslagen werden door verzamelaars wel afgeweekt.

In onze vorige bijdrage kwam reeds aan het licht dat een hele reeks bestuursleden en spelers van Berchem Sport de herberg frequenteerde. Ondermeer voorzitter Jozef Janssens was een trouwe bezoeker. Zijn bezoeken en zijn correspondentie met Anna, één van de dochters Nuyts, leidde zelfs tot een huwelijk.

De eerste prentkaarten uit Midden-Afrika die aankwamen in het Brouwershuis werden opgestuurd door de vroege Berchemse koloniaal Achille.

6 VAN BUCK G. Het "Brouwershuis" van de familie Nuyts in de Twiststraat circa 1900. In Heemtenberg, jg. 17 nummer 101, herfst 2009, blz. 20-26

In deze bijdrage zullen we de aandacht richten op een andere groep klanten. correspondenten van de familie Nuyts verbleven tijdens de periode 1905 - 1913 in Congo of een andere kolonie. Bij doorgedreven onderzoek van de bewaarde prentkaarten, bleek dat de herberg ook een geliefde ontmoetingsplaats was voor koloniale. Niet minder dan acht Volledigheidshalve nog een kleine toelichting. In de titel staat wel "Berchemse koloniale" maar of al die kaartschrijvers wel echt in de gemeente woonden, kunnen we niet bevestigen. We nemen wel aan dat zij minstens enige banden hadden met Berchem.

De pionier was een zekere Clément Pire. Hij stuurde zijn eerste kaarten in het najaar 1905. Hij was, voor die tijd, al een echte wereldreiziger.

In de verzameling treffen we prentkaarten aan uit Turkije, Algerije, Engeland, Amerika en Spanje. Op de voorzijde prijkt steeds zijn handtekening. Waarom hij die verre reizen ondernam komen we niet te weten. Blijkbaar was hij geen echte koloniaal die zich voor een lange tijd in een vreemd land vestigde, maar die voor korte periodes, al dan niet in opdracht van een firma, naar verschillende landen in verschillende werelddelen reisde.

Clément stuurde in 1905 zeven prentkaarten met gezichten op Constantinopel naar Louiza Nuyts. De kaarten werden afgestempeld in die stad op 23 september (?) 1905. Behoudens de naam van de stad, vermeldt de stempel ook het postbedrijf "Oesterreichische Post". Zij kregen ook de stempel van de stoombootmaatschappij Theodoridi uit Constantinopel. Zes kaartjes kwamen in Antwerpen aan op 27 oktober 1905. Eén achterblijvertje arriveerde op 1 april 1906. Louisa ontving op 19 december 1906 een kaartje uit Willington, Engeland. Zij vertoont op de voorzijde een groot industrieel complex langs een kanaal. Op 9 februari 1906 kwam er eentje uit New-York. Op de voorzijde prijkt de "Flat Iron Blog" in zijn volle glorie, een wolkenkrabber met 19 verdiepingen in de 5th Avenue. In de straat rijden paardenkoetsen en trams, geen auto's. In het najaar 1906 zat Clément opnieuw in het zuiden. Op 26 september 1906 kwam een prentkaart aan uit Bougie, Algerije, toen nog een Franse kolonie. Men ziet er moslims flaneren tussen schamele huisjes. Op 18

december 1906 vond Louiza er eentje uit Cardiff, Engeland in de brievenbus. Tenslotte zitten in de collectie ook nog drie prentkaarten van Clément Pire met foto's van Barcelona. De poststempel ervan is telkens moeilijk te ontcijferen (6 september 1909 ?).

Op de keerzijde van Achilles kaart plakt een postzegel van de Onafhankelijke Congostaat. Congo was toen nog geen Belgische kolonie. De kaart kreeg een aankomststempel op 29 oktober 1905 in Antwerpen

Een andere klant, met als voornaam Achille, was de eerste echte koloniaal. Hij vertrok in 1905 naar de toenmalige "Onafhankelijke Congostaat" waarvan koning Leopold II souverain was. Hij bleef gedurende zijn jarenlange afwezigheid aan de zusjes Nuyts denken. Maar Achille vermeldde nooit zijn achternaam en gaf nooit verdere inlichtingen. Ondanks zijn veelvuldig schrijven, blijven zijn reisweg en verblijfplaatsen moeilijk te achterhalen. Blijkbaar kocht hij prentkaarten waar mogelijk en hield er een deel van in reserve om ze later te verzenden. Het eerste kaartje met beelden uit Matadi kwam toe op 29 oktober 1905 in Antwerpen. Maar kaartjes met panorama's van Teneriff kwamen aan in februari 1906. Een kaart afgestempeld in Sénégal kreeg een stempel in Antwerpen op 9 februari 1906. Vanaf 15 november 1908 verkreeg België de souvereiniteit over Congo. Achille was de enige van de hier besproken acht Berchemse koloniale, die de overgang meemaakte. Een kaart met een dorpszicht uit Siera Leone kwam op 15 januari 1909 aan in Antwerpen. Zijn laatste

"beste groeten" vanuit Belgisch Congo kwamen aan op 2 juli 1911.

Een Berchemnaar met de voornaam Albert vertrok in het najaar 1909 naar Belgisch Congo. Hij stuurde al direct vanuit Teneriff een kaartje naar de familie Nuyts. Een zicht op een bananenplantage, een dorpszicht van Mupele en een zicht op de Avenue Royal in Boma kwamen op 18 december 1909 toe in het Brouwershuis. In november van het volgende jaar stuurde Albert nog een prentkaart uit Malela.

Koloniaal Albert stuurde op 5 november 1909 een prentkaart naar de familie Nuyts vanuit Tenerife waar de boot aanlegde.

Van koloniaal J. Somers beschikken we over acht prentkaarten. De Brusselse firma Nels produceerde toen al prentkaarten met mooie foto's met documentaire waarde. Zeven kaarten dragen een serieaanduiding (serie 14) en een volgnummer (nr. 17, 25, 50, 66, 88, 126, 129). Zij werden op 10 oktober 1910 in Matadi gepost. Anna, Bertha, Louisa en Pol Nuyts ontvingen elk twee kaartjes met een zegel van 5 centiemen, geplakt op de voorzijde.

Een andere kennis, die tekende met zijn voornaam Gaston, stuurde slechts één kaartje. Hij vertoefde in oktober 1910 in Las

Palmas – Teneriff. We nemen aan dat ook hij op weg was naar Congo. In de haven van dit eiland maakten de stoomboten een tussenstop. Gaston, blijkbaar nog vol vuur voor zijn geliefde voetbalploeg, schreef daarbij aan Louisa volgende commentaar: *Het is hier stikkend heet. Gelieve de complimenten te doen aan mijn vrienden van Berchem Sport en ik denk wel dat ze de Racing van Mechelen eene fameuze klopping hebben gegeven. Gaston.*

Met Carnaval 1911 schreef Antoine Vermeer een postkaart naar Irène Somers waarop hij, om plezant te doen, zowel horizontaal als vertikaal schreef.

Aan alle lezers een Zalig Kerstfeest en een
goed einde 2010
maar vooral een fantastisch
nieuw begin voor 2011

ONS SPAARKASKE

Door John Truys

John Truys baseerde zich op jeugdherinneringen, gelegen om en nabij De Villegasplein. Café "Het Voske" van oud voetballer van Berchem Sport Neel De Vos. Het café was gelegen op de hoek van de Patriottenstraat en de Cameliastraat. Wie weet hier nog meer van?

Ze waren met niet zo velen, de mensen die zich tussen beide wereldoorlogen een vakantiereis of zelfs maar een dagtrip konden permitteren. Tot in de jaren '60 kon het door hard werken verdiende loon amper het levensonderhoud dekken. Zelfs het na hevige sociale strijd verkregen verlofgeld diende zorgvuldig opgespaard om de nodige steenkool "voor de winter" van te kopen.

De enige ontspanningsmogelijkheid was voor velen de bijeenkomsten in de kroegen van de buurt: een kaartje trekken, een biljartje stoten of doodgewoon het dagelijkse zeiver vertellen onder de vrienden, want TV of radio was voor velen nog niet in huis.

Gelukkig hadden de meeste cafébazen het lumineuze idee om een spaarkaske op te richten. Aan de muur vlak naast de toog hing dan zo'n houten kastje, met een aanzienlijk aantal slipjes met een nummer er boven. Elk lid van de club was verplicht wekelijks een minimum bedrag in zijn slipnummer te deponeren, elk naar zijn mogelijkheid. Op het einde van het spaarjaar werd dan het totaal bedrag aan ieder terugbetaald tot grote vreugde van ieder.

Elke maandagavond moesten om beurten twee leden aanwezig zijn om de "lichting" der spaargelden door de secretaris te laten noteren. Wekelijks kwamen deze sommen dan op een bankrekening, waar het interest opbracht die zou dienen om het jaarlijks "teerfeest" mee te bekostigen.

Natuurlijk volstonden die interesten niet voor zo een massaal feest. Het bestond meestal uit tomatensoep met ballekens, kroketten met peekes en erwtes en varkensgebraad, als dessert een toetje.

De cafébaas beloofde altijd wel bij te leggen in de kostprijs en anderzijds waren er nog altijd de "boeten". Zowat op alles wat

kon bestraft worden stonden minimale kleine boeten van een half soeke over een kwartje tot een volle frank.

Er waren zware en lichte boeten.

Zware boeten: voor afwezig blijven op de lichte als het uw beurt was, niet deelnemen aan de maandelijkse plezante-avonden, niet sparen en dergelijke.

Lichte boeten: voor hardop vloeken of vuile praat vertellen (waartegen om de een of andere duistere reden zeer veel werd gezondigd)

De man van de boetebus, zowat de voornaamste persoon op alle feestelijkheden, was onverbiddelijk en kon nooit weergeven als je geen klein geld bij had.

De plezante-avonden waren maandelijkse bijeenkomsten waarbij telkens "een "spelleke" werd georganiseerd.

De "spellekes" waren zeer eenvoudig.

- Soms moest elkeen een van zijn schoenen uitdoen. Die werden dan in een grote zak gestopt. In de loop van de avond werd die zak uitgekierd in het midden van het café. Na het fluitsignaal vloog iedereen op die hoop schoenen af want de laatste 10 die hun schoenen vonden werden beboet. De schoenen vlogen van de ene hoek naar de andere.

- Op een andere avond moest iedereen een kleine eetbare "maaltijd" meebrengen. Men lootte onder de leden wie wat moest verorberen. Een bord rijstpap met bruine suiker was meer geliefd dan een schotel gebakken hersenen. Het opeten was verplicht of... een stevige boete. Natuurlijk mocht het voedsel niet bedorven zijn...wat dacht je wel.

- Eens had men een prachtig idee: men moest in een pakje (of doos of kist) een frankstuk weg moffelen die dan door een ander lid binnen de 2 minuten moest gevonden worden. Materiaal zoals bijvoorbeeld een schaar of een trektang of mes kon gehuurd worden aan 1 fr. ten bate van de boetebus. Maar haal maar eens een 1 fr. muntstuk uit een zakje groen zeep, zonder smossen. En ook was de cafébaas niet blij toen iemand zijn 1 frank stuk in een zakje verharde plaaster had verstopt en dat met een hamer in gruzelementen werd geslagen. 't Was kuisdag 's anderdaags.

Kwam men aan het eind van het spaarjaar nog niet toe met de centen van de boetebus dan kon de club meestal ook nog rekenen op de goodwill van de brouwer, die bovenover nog wel eens een vat voor zijn rekening nam.

Het teerfeest: dat was natuurlijk dé avond van het jaar. Het eetmaal was steeds onberispelijk en overvloedig. Wat om 10 uur nog niet verorberd was, werd 's nachts door de "profiteurs" nog wel koud opgepeuzeld. En er werd "gelampet" want niemand woonde ver weg.

De kroegbaas liet zich dan meestal ook niet kennen en zorgde voor een "jazzke"! Dat bestond meestal uit schele Frans met zijn harmonica en Jef van Tist van Roza met den trommel. Zangers boden zich meestal vanzelf aan onder de leden. Zo ging dat in die tijd.

Soms regelden spaarkaskens uit Berchem middenin het spaarjaar nog een uitstapke naar 't Rivierenhof of het Nachtegalenpark. De mannen voerden hun vrouwen of lieven per triporteur of stootwagen en kregen dan onderweg in het "Mestputteken" of de "Dikke Mee" lafenis van de dames. Die stootwagens en zo, kregen ze voor die dag gratis van baas Serneels uit de Patriottenstraat, (die ze normaal verhuurde).

't Is toch spijtig dat deze folklore omzeggens helemaal verdwenen is. Waar is die spontane warme vriendenband gebleven en wat kregen we er voor in de plaats: eenzame avonden voor het kaske van de TV in plaats van gezellig in het 'spaarkaske.

Ik heb er heimwee naar....maar waar vindt ge ze nog?

KERSTWANDELING met Alex Elaut

Ter gelegenheid van deze Kerststallententoonstelling worden er ook enkele wandelingen georganiseerd in oud Berchem onder de kundige leiding van gids Alex Elaut. Hij laat ons genieten van de bezienswaaardigheden van de St. Willibrorduskerk, de basiliek van het H.Hart, Home St. Jozef en het RVT St.Maria.

Inschrijven bij Fam. Elaut, tel.03.216.20.56. Wandelingen voor groepen mogelijk van 19 tot 23 december en individuen wandelen van 25 tot 28 december. Vertrek aan St. Willibrorduskerk om 13.30 uur.(5 euro p.p.)

BERCHEM SPORT 1951 – 1954 : EEN GENERATIE GAAT...EEN GENERATIE KOMT

Door Jos Vandermaelen

Seizoen 1952-1953

Vanaf het seizoen **1952-1953** heette ereafdeling: "Eerste afdeling" en Berchem kwam onmiddellijk in de actualiteit door zijn nieuwe midvoor François Loos. Hij had het vorige seizoen reeds twaalf matches meegespeeld, maar wel op andere plaatsen. François was een rusteloze zwoeger en door zijn hardnekkige volharding een gevaar voor elke verdediging. Het Nieuwsblad noemde hem François Leeuwenhart, maar vermeldde ook dat hij vaak door zijn gemis aan volledige technische scholing gehinderd werd. Wegens een misverstand met het bestuur speelde Bert De Hert zijn eerste wedstrijd pas in januari; hij werd als linksbinnen vervangen door Lucien Pieters, de stille en onopvallende werker op het middenveld die reeds op verschillende plaatsen had gespeeld en overal zijn streng trok.

Typeploeg :

keeper : Schilders Roger

backs en stopper : Aernaudts Leon / Van de Ven Pierre / Dries Marcel

halfbacks : Potters René / De Groote Oscar

binnenspelers : Mersie Jos / Pieters Lucien

buitenspelers en midvoor : Van Noten Staf / Loos François / De Hert Stan.

Met deze ploeg ontving Berchem op 16 november leider FC Mechelen. Geel-zwart stond 1-0 voor, toen vijf minuten na rust bij een duel in het doelgebied Broer Van de Ven plots kreunend neerviel en met een draagberrie moest weggevoerd worden. Het Berchem-publiek keerde zich daarop tegen de Mechelse ploeg en vooral midvoor Bert De Cleyn die bij de bewuste fase betrokken was, moest het ontgelden. De Mechelaars werden bij elke kordate tussenkomst uitgejouwd en uitgescholden. De match eindigde in volledige chaos; Berchem kon met tien man de voorsprong behouden, maar het werd een Pyrrusoverwinning, want Broer Van de Ven bleef drie en een halve maand inactief.

Ondanks die handicap werden de volgende wedstrijden drie overwinningen en een gelijkspel; de voorlaatste speeldag van de heenronde klom Berchem naar de vierde plaats op twee punten

van leider Anderlecht en één punt van Racing Mechelen. Ingeval van winst in de volgende thuiswedstrijd tegen de Mechelaars op 28 december zou Berchem met één minder gespeelde match minstens tweede 'ex aequo' worden, iets wat niemand bij het seizoenbegin verwacht had. Het verliep echter anders, want Racing Mechelen won met de kleinste score.

De in december uitgestelde wedstrijd bij FC Luik werd op nieuwjaarsdag 1953 gespeeld en door de thuisploeg met 1-0 gewonnen. Drie dagen later moest Berchem terug naar Luik, waar op Standard met debutant Louis Leysen in de goal met 3-0 verloren werd. Deze drie nederlagen op rij brachten Berchem op de zevende plaats op zes punten van de leider, zodat de uitschakeling uit de titelstrijd meer dan waarschijnlijk was.

Een week later kwam Beerschot als favoriet naar het Rooi : het had in drie matches 15 goals gemaakt en was in grote vorm. De volkstoeleer was enorm en enkele minuten na het begin van de wedstrijd, het stadion zat toen reeds bomvol, overrompelden de nog buitenstaande kijklustigen de inkomcontrole en namen de piste rond het veld in. Honderden hebben toen de match gratis bijgewoond. Ondanks het wederoptreden van Bert De Hert zette Beerschot op een hard bevroren grasmat zijn zegereeks voort en won met 1-4. Op Antwerps vlak bleek duidelijk : Berchem was de ploeg die ging en Beerschot de ploeg die kwam. De Rooi-ploeg had nu het voordeel naar believen te kunnen experimenteren met jongeren.

Op 1 februari 1953 raasde de zwaarste storm van de eeuw over West-Europa en ontredderde vanzelfsprekend ook de sportbedrijvigheid. Berchem moest die memorabele zondag na de nachtelijke overstromingsramp naar FC Mechelen met de nog geen 17-jarige Frans Schellens in de rangen, die zoals het bij neofieten paste, als rechtsbuiten werd opgesteld. Ondanks de door hem gemaakte twee goals, stond in de krant dat hij zich blijkbaar niet erg op zijn gemak voelde en geen schitterende dingen deed. Wist de brave man die dit schreef veel dat Frans zou uitgroeien tot een van de beste en trouwste Berchem-spelers en bijna twintig jaar later nog in de eerste ploeg spelen zou.

In april debuteerde Marcel Dries in de nationale ploeg. Er werd wel gezegd dat dit was dankzij voorspraak van zijn vriend Rik Coppens, als international toen op het toppunt van zijn carrière,

maar Marcel zou met 31 selecties, hij werd zelfs kapitein van het Belgisch elftal, bewijzen dat hij helemaal geen eendagsvlieg was. Vijf speeldagen voor het einde stond Berchem vijfde, maar daarna behaalde het nog slechts één punt en zakte uiteindelijk zes plaatsen lager. In die periode speelde Staf Faes zijn laatste match in het fanionelftal. Ziedaar een goede clubspeler die de tegenslag had tot een lichter te behoren, waarbij er voor de voorlijn kandidaten genoeg waren, zodat hij als de eeuwige invaller beschouwd werd. Nochtans nam Staf in zijn laatste twee seizoenen nog bijna aan de helft van de wedstrijden deel.

Enerzijds toonde topschutter Stan De Hert met 15 goals in 23 matches aan dat hij nog niet mocht afgeschreven worden, terwijl de door sommigen verguisde François Loos alle dertig wedstrijden speelde en als tweede op de doelschutterslijst eindigde. Anderzijds was er de 18-jarige Marcel Vets die de laatste twee matches als halfback rechts voor het eerst werd opgesteld. Hij, Louis Leysen en Frans Schellens, die toevallig elk ook twee wedstrijden speelden, zouden reeds volgend seizoen bewijzen dat ze op voetbalgebied uit goed hout gesneden waren.

Eindrangschikking :

	M	W	V	D	GV	GT	P
1. 1. FC Luik	30	18	6	6	65	36	42
11. Berchem	30	11	13	6	51	53	28
15. Rac. Gent	30	10	19	1	34	52	21

Topschutters :

De Hert Stan 15

Loos François 11

Mersie Jos 11

Op vrijdag 23 oktober plannen we een gezamenlijk bezoek aan de
Tentoonstelling van de Merode

in het RVT St. Maria, Vredestraat 93 – er is een lift.

We komen samen aan de ingang te 14.30 u. Nadien kunnen we
napraten in de cafetaria.

De tentoonstelling blijft open van 3 oktober tot 6 november 2010.

Gratis dagelijks te bezoeken van 9 tot 16 u.

HARRY'S BOEKENBAK

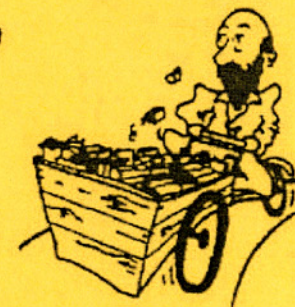
in- en verkoop van 2^e handsboeken

Statiestraat 67 2600 Berchem

Tel. 03/218.69.74

Open ma: 13.00 - 18.00 uur

di-zat: 9.30 - 18.00 uur

HAIR FUSION

Ceulemans

Berchem - Lint - Merksem - Mortsel

DAMES - HEREN - JUNIORS

Callensstraat 1/3 - 2600 Berchem

Tel.: 03 239 33 05

E-mail: ceulemans.berchem@belgacom.net

Website: www.hairfusion.be

Di t.e.m. vr. van 8u30 tot 18u. Do. zaterdag van 10u tot 20u.
Za. van 8u tot 16u. Ma. gesloten.

Luxe droogkuis
Wasserij
Tapijtreiniging
Zetelreiniging (textiel en leder)
Nieuwwas gordijnen en draperies

Discount droogkuis
Uitgebreide zelfwasserij
Daim- en Lederreiniging
Donsdekens
Herstel atelier

Ferdinand Coosemansstraat 150

Elkestraat 21

2600 Berchem

Tel: 03 / 230.18.40

COPYMATIC

*digitale prints en zwart-wit én kleur
topkwaliteit in fotokopie • planafdruk
handelsdrukwerk • zetwerk
kleurkopies • volledige afwerking*

Diksmuidelaan 211 • 2600 Berchem
Tel. / Fax 03 239 68 14
info@copymatic.be
www.copymatic.be

Nieuwe actie en aanbiedingen

geboortekaartjes

huwelijksuitnodigingen

Kerst- en Nieuwjaarskaarten

openingsuren :
maandag tot vrijdag : 09.00 - 18.00 • zaterdag : 10.00 - 14.00